

Organizacijska psihologija

Psihologija (učenje, sposobnosti, inteligencija, motivacija, ličnost, emocije, stavovi, vrijednosti, percepcija, vođenje, donošenje odluka, nagrađivanje, dizajn posla, stres na poslu...)

Sociologija (dinamika grupe, radni timovi, komunikacija, moć, konflikt...)

Antropologija (kroskulturalne analize, organizacijska kultura)

Političke znanosti (konflikt, izvori moći, politika u RO)

ORGANIZACIJA

Svjesno koordinirana socijalna jedinica, koja se sastoji od dvoje ili više ljudi, koji djeluju zbog ostvarivanja zajedničkog cilja/eva.

PRISTUPI U OP:

Individualni – čovjekovo ponašanje je konzistentno kroz situacije.

Situacijski – situacija determinira čovjekovo ponašanje.

Interakcijski – ponašanje je interakcija individualnih i situacijskih čimbenika, pri čemu su neki ljudi konzistentniji i neke situacije imaju snažniji utjecaj od drugih.

Menadžeri - pojedinci koji ostvaruju ciljeve putem drugih ljudi

- **donose odluke**
- **određuju sredstva**
- **upravljaju aktivnostima drugih da bi ostvarili ciljeve**

Funkcije menadžmenta:

planiranje

- definiranje ciljeva
- određivanje strategije
- razvijanje planova za koordiniranje aktivnosti

organiziranje

- koji su zadaci
- tko će ih obaviti
- kako se trebaju grupirati
- tko kome odgovara
- koje odluke treba donijeti

vođenje

- motiviranje zaposlenika
- upravljanje zaposlenicima
- izbor najboljih komunikacijskih kanala
- rješavanje konflikata

kontroliranje

Praćenje aktivnosti kako bi se osiguralo da su u skladu s postavljenim zadacima i ispravljanje mogućih značajnijih devijacija

Mintzbergerove menadžerske uloge

- **Međuljudske:** predstavnik, vođa, osoba za vezu
- **Informacijske:** prikupljanje, distribucija informacija, glasnogovornik
- **Odlučivanje:** poduzetnik, rješavatelj problema, osiguravatelj sredstava, pregovarač
-

Menadžerske vještine

- **tehničke vještine** -sposobnost primjene specifičnih znanja
- **međuljudske vještine** -sposobnost surađivanja, razumijevanja i motiviranja drugih ljudi, individualno ili u skupinama
- **konceptualne vještine** -sposobnost analiziranja i rješavanja kompleksnih situacija

Današnji izazovi organizacijskog ponašanja

- **globalizacija**
- **različitost radne snage**
- **menadžment kvalitete**
- **konflikt rada i života**
- **etika u organizaciji**

sposobnost - Kapacitet pojedinca da obavlja različite zadatke (na poslu).

intelektualna sposobnost - Mogućnost izvođenja umnih aktivnosti.

višestruke inteligencije - Inteligencija sadrži četiri podkomponente: spoznajnu (kognitivnu), društvenu (socijalnu), emocionalnu i kulturnu.

fizička sposobnost - Potencijal za izvođenje zadataka koji zahtijevaju izdržljivost, spretnost, snagu i slične značajke.

Čimbenici snage:

- Dinamička snaga
- Snaga trupa
- Statička snaga
- Eksplozivna snaga

Čimbenici rastezljivosti:

- Raspon rastezljivosti
- Dinamička rastezljivost

Ostali čimbenici:

- Koordinacija tijela
- Ravnoteža
- Izdržljivost

INTELIGENCIJA – sposobnost snalaženja u novim situacijama

Mentalna dob, kvocijent inteligencije

Dimenzije intelektualne sposobnosti:

Spretnost s brojevima

Verbalno razumijevanje

Brzina uočavanja

Deduktivno zaključivanje

Prostorna vizualizacija

Pamćenje

Deduktivna metoda

Induktivna metoda

Tipične greške u mišljenju – odsutnost kritičkog mišljenja:

- Non sequitur (ne slijedi)
- Neosnovane generalizacije
- Post hoc (ergo propter hoc)
- Lančana reakcija
- Slaba analogija
- Pozivanje na autoritet
- Ad populum
- Ad hominem (protiv osobe)
- Tu quoque (ti također)
- Apel na neznanje

Učenje - Svaka relativno trajna promjena ponašanja koja se dogodi kao rezultat iskustva.

Teorije učenja:

klasično uvjetovanje - Vrsta uvjetovanja u kojem pojedinac reagira na neki podražaj koji normalno ne bi proizveo takvu reakciju.

Ključni koncepti

- Bezuvjetni podražaj
- Bezuvjetna reakcija
- Uvjetovana reakcija

instrumentalno uvjetovanje - Oblik uvjetovanja u kojem željeno dobrovoljno ponašanje vodi do nagrade ili sprečava kaznu.

Ključni koncepti

- Refleksno (nenaučeno) ponašanje
- Uvjetno (naučeno) ponašanje

teorija socijalnog učenja - Ljudi mogu učiti promatranjem i neposrednim iskustvom

Ključni koncepti

- Procesi pažnje
- Procesi zadržavanja
- Procesi motoričkog oponašanja
- Procesi potkrepljivanja

oblikovanje ponašanja - Sustavno poticanje svakog sljedećeg koraka koji dovodi pojedinca bliže željenom ponašanju.

Ključni koncepti

- Potkrepljenje je potrebno da bi se promijenilo ponašanje.
- Neke nagrade su djelotvornije od drugih.
- Raspored potkrepljenja utječe na brzinu učenja i izvođenje ponašanja.

Rasporedi potkrepljivanja:

- **kontinuirano potkrepljivanje**- Željeno ponašanje se dodatno potkrepljuje svaki put kad se pojavi.
- **povremeno potkrepljenje** - Željeno ponašanje se potiče dovoljno često da se isplati ponavljati ponašanje, ali se ne potiče svaki put kad se demonstrira.
- **Raspored s fiksnim intervalima**- Nagrade se raspoređuju u jednakim vremenskim intervalima.
- **Raspored s promijenjivim intervalima** - Nagrade se daju nakon nepromjenjivog ili stalnog broja

Raspored Vrsta Efekt na ponašanje

Nepromjenjivi Fiksni interval Prosječan i neuravnotežen radni učinak, brzo izumiranje;

npr. Tjedne isplate plaća

Promjenjivi Varijabilni interval Umjereno visok i postojan radni učinak, sporo izumiranje;

npr. Neočekivani ispiti

Nepromjenjivi Fiksni omjer Visok i postojan učinak rada, brzo izumiranje;

npr. Plaćanje po učinku

Promjenjivi Varijabilni omjer Vrlo visok radni učinak, sporo izumiranje;

npr. Prodaje s provizijom

OB MOD Organizational Applications

- Plaćanje zdravlja nasuprot plaćanja bolesti
- Disciplina zaposlenika
- Razvijanje programa treninga
- Samoupravljanje (Self-management)

Ličnost - Ukupnom zbroj svihnačina na koje pojedinac reagira i u interakciji je s drugima.

Osobine ličnosti - Trajne osobine koje opisuju ponašanje pojedinca

Personality Determinants

- Naslijeđe
- Okolina
- Situacija

“Big Five” model

- **Ekstravertiranost** - Dimenzija ličnosti koja opisuje nekoga tko je otvoren, društven i asertivan.
- **Ugodnost** - Dimenzija ličnosti koja opisuje nekoga tko je dobar po prirodi, kooperativan i povjerljiv.
- **Savjesnost** - Dimenzija ličnosti koja opisuje nekoga tko je odgovoran, organiziran, pouzdan i uporan.
- **Ovorenost iskustvu** - Dimenzija ličnosti koja karakterizira nekoga po njegovoj maštovitosti, osjetljivosti i radoznalosti.
- **Emocionalna stabilnost** - Dimenzija ličnosti koja karakterizira nekoga tko je obično miran, samopouzdan i siguran naspram nervozan, depresivan i nesiguran.

Ispitivanje osobina ličnosti

- Klasični upitnici – inventari ličnosti (MMPI, EPQ)
- Nadopunjavanje
- Asocijacije
- Projektivne tehnike (npr. TAT, Rorschach)
- Situacijski testovi
- Psihoanaliza

Glavni atributi ličnosti koji utječu na OP:

Lokus kontrole - Stupanj do kojeg ljudi vjeruju da su oni gospodari svoje sudbine.

- **Internalci** - Pojedinci koji vjeruju da kontroliraju svoju sudbinu.
- **Eksternalci** - Pojedinci koji vjeruju da je ono što im se dogodi pod kontrolom vanjskih sila kao što su sreća ili slučajnost.

Makiavelizam - Stupanj do kojeg je pojedinac pragmatičan, emocionalno udaljen i vjeruje da ciljevi opravdavaju sredstva.

Uvjeti koji odgovaraju jakim na ovoj dimenziji:

Direktna interakcija

Minimalna pravila i odredbe

Distraktivne emocije

Samopoštovanje - Stupanj u kojem se pojedinac (ne)svidi samom sebi.

Samomotrenje - Osobina ličnosti koja mjeri sposobnost pojedinca da prilagođava svoje ponašanje vanjskim čimbenicima u danoj situaciji.

Riskiranje

- Menadžeri visoki na preuzimanju rizika
- Menadžeri niski na preuzimanju rizika

A Tip ličnosti (suprotno od toga je B Tip ličnosti)

Agresivna uključenost u kroničnu, neprestanu borbu za postizanjem sve višeg i višeg u sve manje i manje vremena i, ako je potrebno, protiv suprotnih nastojanja drugih stvari ili ljudi.

Emocije - Široki raspon osjećaja koje ljudi doživljavaju.

Afekt - Intenzivni osjećaji usmjereni na nekoga ili nešto.

Raspoloženja - Osjećaji koji su slabiji od emocija i nedostaje im situacijski podražaj

emocionalni rad - Okolnost u kojoj zaposlenik izražava organizacijski poželjne emocije tijekom interpersonalnih transakcija.

doživljene emocije - Stvarne emocije pojedinca.

iskazane emocije - Emocije koje osoba pokazuje jer to organizacija zahtjeva i koje se smatraju prikladnima na danom poslu.

Dimenzije emocija

- Smjer - Pozitivne/Negativne
- Intenzitet - Jake/slabe
- Frekvencija i trajanje emocija

Emocionalni kontinuum

Što su dvije emocije bliže na ovom kontinuumu ljudi će ih lakše zamijeniti.

SREĆA – IZNENAĐENJE – STRAH – TUGA – LJUTNJA – GAĐENJE

Žene

- pokazuju veće emocionalno izražavanje od muškaraca;
- jače doživljavaju emocije;
- češće iskazuju i pozitivne i negativne emocije, osim bijesa;
- ugodnije im je izražavati emocije nego muškarcima;
- bolje čitaju tuđe emocije;

Muškarci

- vjeruju da je izražavanje emocija u suprotnosti s imidžem muškarca;
- manje su sposobni čitati i identificirati tuđe emocije;
- imaju manju potrebu za traženjem socijalnog prihvaćanja kroz iskazivanje pozitivnih emocija;

Organizacijski utjecaji -> Osobne emocije <- Kulturalni utjecaji

Primjene u organizacijskoj psihologiji

- Sposobnost i odabir – Emocije utječu na efikasnost zaposlenika.
- Donošenje odluka – Emocije su važan dio procesa donošenja odluka u organizaciji.
- Motivacija – Emocionalna predanost poslu i visoka motivacija su usko povezane.
- Vođenje – Emocije su važne za prihvaćanje poruka vođa organizacije.
- Interpersonalni sukob – Sukobi na radnom mjestu i individualne emocije su snažno povezani.
- Devijantna ponašanja na radnom mjestu – Negativne emocije mogu dovesti do devijantnih ponašanja koja ugrožavaju etablirane norme i prijete organizaciji i njezinim članovima. (Krađa i uništavanje vlasništva, Političke aktivnosti, Osobna agresija)

teorija slaganja ličnosti i posla

Identificira šest tipova ličnosti i predlaže da slaganje tipa ličnosti i radne okoline određuje zadovoljstvo na poslu i stopu otkaza.

Tipovi ličnosti (Hollandova teorija)

- Realistični
- Istražujući
- Društveni
- Konvencionalni
- Poduzetnički
- Umjetnički

Motivacija - Proces koji je odgovoran za jačinu, usmjerenje i upornost nastojanja pojedinca za postizanjem cilja.

Ključni elementi

1. Intenzitet
2. Smjer
3. Trajanje – postojanost

Teorija hijerarhije potreba

Hijerarhija pet potreba:

Fiziološke; Sigurnost; Društvene; Poštovanje; Samoaktualizacija;
kako je niža potreba zadovoljena, slijedeća postaje dominantna.

Samoaktualizacija - Nagon da osoba postane ono što je sposobna postati.

Potrebe nižeg reda - Potrebe koje se zadovoljavaju izvana: fiziološke potrebe i sigurnost.

Porebe višeg reda - Potrebe koje se zadovoljavaju iznutra: društvene, poštovanje i samoaktualizacija.

Teorija X

Pretpostavka da zaposlenici ne vole raditi, ne vole odgovornost, lijeni su i mora ih se tjerati da rade.

Teorija Y

Pretpostavka da zaposlenici vole raditi, kreativni su, traže odgovornost, pokazuju samousmjeravanje i samokontrolu.

2-faktorska teorija

Intrinzični faktori povezani su sa zadovoljstvom, a ekstrinzični sa nezadovoljstvom.

Higienici

Faktori – kao politika organizacije i administracija, supervizija, plaća – koji kada su odgovarajući, ne čine ljude zadovoljnim. Međutim, ako su neodgovarajući – ljudi su nezadovoljni.

ERG teorija

tri grupe središnjih potreba: postojanje (materijalni zahtjevi), povezanost (međuljudske veze) i rast (osobni razvoj)

Koncepti:

- (1) istodobno mogu djelovati više od jedne potrebe
- (2) ako se zadovoljenje potrebe višeg reda uguši, povećava se želja za zadovoljenjem potrebe nižeg reda.

David McClellandova Teorija potreba:

- Potreba za postignućem - Poriv za uzdizanjem, postignuti nešto u odnosu na skup standarda, težiti za uspjehom
- Potreba za pripadanjem - Čežnja za prijateljskim i bliskim interpersonalnim odnosima
- Potreba za moći - Potreba činiti druge da se ponašaju na način na koji se inače ne bi ponašali

Oni koji postižu puno više vole poslove koji nude:
Osobnu odgovornost
Feedback
Umjereni rizik

Teorija kognitivne evaluacije

Davanje ekstrinzičnih nagrada za ponašanje koje je prije bilo intrinzično nagrađivano smanjit će cjelokupni nivo motivacije.

Teorija postavljanja ciljeva

Teorija postulira da postavljanje teških ciljeva, sa feedbackom, vodi do boljeg učinka

Samoeфикаsnost

Vjerovanje pojedinca da je u stanju obaviti neki zadatak.

Teorija potkrepljenja

Ponašanje je funkcija svojih posljedica.

Koncepti:

Ponašanje je uzrokovano izvana.

Ponašanje može biti promijenjeno ako uvedemo određene posljedice.

Takvo ponašanje će se vjerojatno ponavljati.

Tok i teorija intrinzične motivacije

Iskustvo "toka" češće se javlja na poslu nego u slobodnom vremenu. Ponekad ga nazivamo "u zoni". Karakterizira ga intenzivna koncentracija i motivacija koja se orijentira na proces, više nego na cilj.

Ken Thomas-ov model intrinzične motivacije

Zaposlenici su intrinzično motivirani kada iskuse osjećaj:

- **Izbor** je prilika mogućnosti izbora aktivnosti zadataka koje vam imaju smisla i njihovog izvođenja na način koji izgleda prikladnim.
- **Kompetencija** je postignuće koje osjećate kad vješto izvodite aktivnosti zadatka kojeg ste odabrali.
- **Smislenost** je prilika težiti za dostojnom svrhom zadatka; svrhu koja znači nešto u većoj shemi stvari.
- **Napredovanje** je osjećaj da činite značajno napredovanje u postizanju svrhe zadatka.

Teorija jednakosti

Osobe uspoređuju svoje uložene resurse u posao i ishode sa drugim zaposlenicima i ponašaju se tako da bi uklonili nejednakost.

Usporedbe:

Naše ulaganje

Naši ishodi

Ulaganje drugih

Ishodi drugih

Načini borbe protiv nejednakosti:

1. Promijeniti svoje ulaze
2. Promijeniti svoje ishode
3. Iskriviti percepciju samog sebe
4. Iskriviti percepciju drugih
5. Odabrati drugog referenta
6. Napustiti polje

Distribuirana pravda - zapažena pravednost *količine i raspodjele* nagrada među pojedincima.

Proceduralna pravda - doživljena pravednost *procesa* korištenog za određivanje raspoređivanja nagrada.

Teorija očekivanja

Snaga tendencije da se reagira na određeni način ovisi o snazi očekivanja da će ponašanje biti praćeno određenim ishodom i poželjnosti tog ishoda za pojedinca.

osobni napor – osobni učinak – nagrade organizacije – osobni ciljevi

1. Veza napora – učinak
2. Veza učinka – nagrade
3. Veza nagrade – osobnih ciljeva

Stavovi - Evaluativne izjave ili prosudbe o objektima, ljudima ili događajima.

kognitivna komponenta stava - Dio stava koji se odnosi na mišljenje ili uvjerenje.

afektivna komponenta stava - Emocionalni ili osjećajni segment stava.

bihevioralna komponenta stava - Namjera ponašanja prema nekome ili nečemu na određeni način.

Tipovi stavova:

- **posvećenost poslu** - Stupanj do kojeg se osoba poistovjećuje sa svojim poslom, aktivno sudjeluje u njemu i smatra svoj učinak bitnim za vlastito poimanje svoje vrijednosti.
- **predanost organizaciji** - Stupanj do kojeg se zaposlenik poistovjećuje s određenom organizacijom i njenim ciljevima te želi održati članstvo u organizaciji.

Teorija kognitivne disonance

kognitivna disonanca - Bilo kakva nekompatibilnost dva ili više stava ili ponašanja i stava.

Želja da se smanji/ukloni disonanca:

- Važnost elemenata koji stvaraju disonancu
- Stupanj individualnog utjecaja na elemente
- Nagrade uključene u disonancu

Nedavna istraživanja pokazuju da stavovi (A) značajno predviđaju ponašanje (B) kada se u obzir uzmu moderirajuće varijable.

Moderirajuće varijable

- Važnost stava
- Specificiranost stava
- Dostupnost stava
- Socijalni pritisak na pojedinca
- Direktno iskustvo sa objektom stava

Teorija samoopažanja

Zaključivanje o stavovima nakon ponašanja, kako bi se dao smisao nekoj akciji koja se već dogodila.

Primjena: Istraživanja stavova

ispitivanje stavova - Izazivanje odgovora zaposlenika kroz upitnike o tome što misle o svome poslu, o radnim grupama, nadglednicima i organizaciji.

Efekt zadovoljstva poslom na performansu radnika:

Zadovoljstvo i produktivnost

- Zadovoljni radnici nisu neophodno i produktivniji;
- Produktivnost je veća u organizacijama sa više zadovoljnih radnika.

Zadovoljstvo i absentizam

- Zadovoljni radnici manje izostaju s posla.

Zadovoljstvo i otkazi

- Manje je vjerojatno da će zadovoljni radnici dati otkaz
- Organizacije se trude zadržati radnike s dobrim performansama i riješiti se onih sa slabim.

Kako radnici izražavaju nezadovoljstvo?

Odlazak - Nezadovoljstvo izraženo kroz ponašanje usmjereno ka napuštanju organizacije.

Glas - Nezadovoljstvo izraženo kroz aktivne i konstruktivne pokušaje poboljšanja uvjeta.

Odanost - Nezadovoljstvo izraženo pasivnim čekanjem da se uvjeti poboljšaju.

Nemar - Nezadovoljstvo izraženo dopuštanjem da se uvjeti pogoršaju.

Organizational Citizenship Behavior (OCB) (organizacijsko građansko ponašanje)

Zadovoljni radnici koji osjećaju da se prema njima pošteno postupa u radnoj organizaciji i koji joj vjeruju, spremniji su uložiti dodatne napore i raditi više od onog što se od njih očekuje.

Vrijednosti

Osnovna uvjerenja da je određeni način ponašanja ili krajnje stanje postojanja osobno ili društveno poželjnije od nekog suprotnog ili obratnog načina ponašanja ili krajnjeg stanja postojanja.

Vrijednosni sustav

Hijerarhija na temelju rangiranja osobnih vrijednosti s obzirom na njihov intenzitet.

Vrste vrijednosti – Rokeachevo istraživanje:

- **Terminalne (konačne) vrijednosti** - Željena krajnja stanja postojanja; ciljevi koje bi osoba željela postići tijekom svog života.
- **Instrumentalne vrijednosti** - Poželjni načini ponašanja ili sredstava za postizanje terminalnih vrijednosti.

Hofstedeov okvir za proučavanje kultura

udaljenost moći

Obilježje nacionalne kulture koje opisuje doseg do kojeg društvo prihvaća da je moć neravnomjerno raspoređena u institucijama i organizacijama

kolektivizam

Obilježje nacionalne kulture koje opisuje čvrsti društveni okvir u kojem ljudi očekuju da se grupe kojima pripadaju brinu o njima i da ih štite.

individualizam

Obilježje nacionalne kulture koje opisuje stupanj do koje ljudi radije djeluju kao pojedinci nego članovi grupe.

kvantiteta života

Obilježje nacionalne kulture koje opisuje doseg do kojeg su društvene vrijednosti označene probitkom i materijalizmom

kvaliteta života

Obilježje nacionalne kulture koje naglašava odnose i brigu za druge.

izbjegavanje nesigurnosti

Obilježje nacionalne kulture koje opisuje stupanj do kojeg se društvo osjeća ugroženim nesigurnim i dvosmislenim okolnostima i pokušava ih izbjeći.

orijentacija na duži period

Obilježje nacionalne kulture koje naglašava budućnost, štednju i izdržljivost.

orijentacija na kraći period

Obilježje nacionalne kulture koje naglašava prošlost i sadašnjost, poštovanje tradicije i ispunjenje društvenih obveza.

GLOBE-ov okvir za kulturalna istraživanja

- Asertivnost
- Orijentacija na budućnost
- Razlikovanje spolova
- Izbjegavanje nesigurnosti
- Power distance
- Individualizam/kolektivizam
- Unutar-grupni kolektivizam
- Orijentacija radnom učinku
- Orijentacija ljudima